

Cumhuriyet dönemi Ula'nın sosyo-ekonomik yapısı

Bayram Akça*

Öz

Bu makalede, Ula isminin nereden geldiği belirtildikten sonra sırasıyla ilçenin ilkçağ, Orta çağ ve Osmanlı Devleti dönemindeki tarihinin yanı sıra Millî Mücadele dönemindeki tarihi ele alınmıştır. İlçenin coğrafi konumunu içeren bölümde, ilçenin dağları, akarsuları, iklimi, bitki örtüsü ve ovaları irdelenmiştir. İlçenin idari yapısı ve nüfusunu ele aldığı kısımda, ilçeye bağlı köylerin isimleri ve bu köylerde oturan sakinlerin sayısı ayrıntılı olarak ele alınmıştır. İlçenin belediyesi ve hizmetleri bölümünde, belediyenin tarihçesi, geçmişten günümüze seçilen belediye başkanlarının isimleri ve belediyenin su, elektrik, aydınlatma, temizlik, mezbaha, mezarlık gibi hizmetleri ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. İlçenin sağlık bölümünde, ilçedeki genel sağlık durumu ve halkı en çok etkileyen sıtma ile mücadele ele alınmıştır. İlçede spor bölümünde, ilçede kurulan spor kulüpleri ile bunların sportif faaliyetleri ortaya konmuştur. İlçenin eğitim durumu bölümünde, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet Dönemi'nde ilçe merkezi ve bağlı köylerinde bulunan ilkokullar ile ortaokulun tarihçesi ve öğrenci ve öğretmen durumu irdelenmiştir. İlçede ekonomik durum bölümünde ekim alanları ve buradan elde edilen ürün miktarı üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda tütün üretimi, meyve üretimi, hayvancılık ve hayvan ıslahı ele alınmıştır. Ula İlçesi'ndeki sanayi bölümünde, el tezgâhlarına dayanan sanayi kısmında kunduracılık, terzilik, kalaycılık, dokumacılık, semercilik gibi kol gücüne dayanan ve ahilik kültürünü yaşatan meslekler ele alınmıştır. Son olarak da ekonomik faaliyetler ile ilgili kurum ve kuruluşlar adlı bölümde ise ilçede II. Dünya Savaşı döneminde dokumacılığı geliştiren ve yaygınlaştıran bir kurum olan Yeşil Ula Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi irdelenmiştir. Sonuç olarak küçük bir Anadolu kasabası olan Ula'nın Cumhuriyet Dönemi idari yapısı, belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim durumu ve üretim yapısındaki değişimler ve bu değişimlerin geleneksel yapıyı nasıl yok ettiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ula, tarihçe, belediye, ekonomi, eğitim, sağlık

The socio-economic structure of Ula during the republic period

Abstract

In this article, after mentioning where the name Ula came from, the history of the district during the ancient period, Middle Ages, the Ottoman Empire Period and the War of Independence in a sequence have been discussed. In the section containing the geographical location of the district, the mountains, streams, climate, vegetation and plains of the district have been examined. In the section where the administrative structure of the district and the population are discussed, the names of the villages of the district and the number of residents living in these villages have been discussed in detail. In the section of the municipality and services of the district, the history of the municipality, the names of the mayors selected from the past to the present, and the services of the municipality such as water, electricity, lighting, cleaning, slaughterhouse and cemetery have been presented in detail. In the Health section of the district, the general health status in the district and the fight against malaria that affects the public the most have been discussed. In the sports section of the district, the sports clubs established in the district and their sporting activities have been presented. In the education status section of the district, the history of the primary schools and secondary schools in the district center and its affiliated villages in the last period of the Ottoman Empire and the Republic Period, and the status of students and teachers have been examined. In the economic situation sections of the district; the cultivation areas in the district and the number of products obtained from there, tobacco production, fruit production, animal husbandry and animal breeding have been discussed and in the industrial section of the Ula District, in the industrial section based on hand looms, the professions based on arm power such as shoemaking, tailoring, tinning, weaving, saddle making, which kept the ahi culture alive. And

*Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
E-posta: abayram@mu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7396-3498

finally, in the section titled institutions and organizations related to economic activities, the Green Ula Weavers Small Art Cooperative, an institution that developed and expanded weaving in the district during the Second World War, has been examined. As a result, the changes in the administrative structure of Ula, a small Anatolian town during the Republic period, those in its health and education status, those in its municipal services, those in its production structure, and how these changes destroyed its traditional structure have been put forward.

Keywords: Ula, brief history, municipality, economy, education, health

Giriş

Bilge Umar'ın *Türkiye'deki Tarihsel Adlar* adlı eserinde *Ula* kelimesinin koruluk, pınarlık, çalılık ve odun anlamına geldiği belirtilmiştir. Ayrıca kelimenin kökeni hakkında Helen kültürünün oluşmasından önce Yunanistan'da Luvi/Pelasgos dili dışında herhangi bir dilin konuşulmadığı, bu nedenle Helen dilinde kullanılan ama Helen kökenli olmayan sözcüklerin Luwi/Pelasgos dilinden alınmış olması gerektiği vurgulanmıştır. İşte bu nedenle Luwi dilindeki *Ula* kelimesinin Helen dilindeki *Yla* kelimesi ile aynı olduğu ifade edilmiştir (Umar, 1998, s. 810). Evliya Çelebi ise Seyahatnamesinde *Ula* ile ilgili olarak, *Ula*'nın, 751 yılında Menteşe Beylerinden Ulama Bey tarafından Rumlardan fethedildiğini ve Ulama Bey'in ismine izafeten de buraya *Ula* ismi verildiğini yazmıştır (Çelebi, 1985, s. 577). Yukarıdaki bilgiler ışığında *Ula* isminin, Evliya Çelebi'nin belirttiği gibi *Ula*'yı ilk defa fetheden *Ulama* isimli komutandan değil, Bilge Umar'ın belirttiği gibi etrafının çalılık, koruluk ve ormanlık olması nedeniyle bu anlama gelen Helen dilindeki *Yla* kelimesinden gelmiş olması daha muhtemeldir.

Ula, kuzeyde Menderes Nehri ile güneyde Köyceğiz Gölü arasında kalan ve İlkçağlarda *Karya* olarak adlandırılan bölgenin içinde kalıyordu. Bu bölgede yaşayan insanlara *Karyalılar* deniyordu. *Karyalılar* ise; Antikçağ Yunan inanışına göre Ege Adaları'ndan Asya'ya göç etmiş olan kişilerdi (Bean, 1987, s. 227-229). M.Ö. 1297-1239 yılları arasında *Karya*'ya ve dolayısıyla *Ula*'ya Mısırlılar hâkim oldu. Kadeş Antlaşması ile Mısırlıların bölgeden çekilmesi üzerine *Karya*'ya önce İskitler sonra da Asurlular egemen oldu (Eroğlu, 1939, s. 339). M.Ö. 7 ve 6 yüzyılda Batı Anadolu'daki tüm İon şehirleri Lidya hâkimiyetine girdi. *Karya* da bunlardan birisi idi. M.Ö 546 tarihinde Persler *Karya*'daki Lidya Krallığı'na son verdi. M.Ö. 480 tarihinde Persler ile Yunanlılar arasında Salamis Savaşları oldu. Bu savaş sonucu Persler yenilince *Karya* toprakları Atina Deniz Birliğine geçti. M.Ö. 404 tarihinde Atinalılar Spartalılara yenilince bu kez *Karya* toprakları Spartalılara katıldı. M.Ö. 334 tarihinde Büyük İskender'in Anadolu seferi sonucu *Karya* toprakları İskender'in egemenliğine girdi. Büyük İskender'in ölümü üzerine komutanları onun topraklarını Makedonya, Suriye ve Mısır olmak üzere üçe böldü. Bu bölüşmede *Karya* Suriye'ye bağlandı. M.Ö. 129 tarihinde Romalıların Bergama Krallığına son vererek Anadolu'yu alması üzerine, *Karya* Roma İmparatorluğu'na bağlandı. 395 tarihinde Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılması ile de Doğu Roma, yani Bizans Devleti içinde kaldı. 11. yüzyıla gelindiğinde ise Bizans üzerine Türk akınları başladı (Uykucu, 1983, s. 41-55; Eroğlu, 1939, s. 339).

Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın 1075 tarihinde İznik'i almasıyla Bizans üzerine Türk akınları yoğunlaştı. 1261 yılında *Karya* ve dolayısıyla *Ula* Türkler tarafından kesin olarak fethedildi. Muğla ve dolayısıyla *Ula* Anadolu'da Türkler tarafından ilk fethedilen yerlerden birisidir. 13. yüzyılda bölgede Menteş Bey tarafından Menteşe Beyliği kuruldu. 1280 tarihinde Menteş Bey'in ölümü üzerine yerine sırasıyla Mesut, Orhan, İbrahim, Musa, Mehmet ve Mahmut Bey geçti. Karamanoğlu Alaaddin Bey'in Anadolu Beyliklerini Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtması üzerine Yıldırım Bayezid Menteşe Beyliği topraklarını da kendi topraklarına kattı. 1402 yılındaki Ankara Savaşı'nda Timur'un Yıldırım Bayezid'i yenmesi üzerine Mehmet Bey'in liderliğinde Menteşe Beyliği tekrar kuruldu. Mehmet Bey'in ölümü üzerine İlyas Bey hükümdar oldu. Onun da ölümüyle Osmanlı Sarayı'nda tutulan Leys ve Ahmet bölgeye gelerek hükümdarlıklarını ilan etti. Bu durum üzerine Fatih Sultan Mehmet Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa vasıtasıyla Menteşe Beyliği topraklarını kesin olarak Osmanlı topraklarına kattı. 1522 yılında Kanuni Sultan Süleyman, Rodos Seferi'ne yaparken Muğla-*Ula*

ve Marmaris üzerinden Rodos'a gitti. 17'nci 18'inci ve 19'uncu yüzyıllarda da Menteşe Bölgesi dağlık olması nedeniyle eşkıyaların sığınak yeri oldu (Witteck, 1986, s. 1-56; Uzunçarşılı, 1988, s. 70-75).

1. Milli Mücadele döneminde Ula

1917 yılında Yunanlılar, Batı Anadolu topraklarının kendisine verilmesi karşılığında, İtilaf Devletleri yanında savaşa girmişti. I. Dünya Savaşı sonrası Paris'te, İttifak ve İtilaf Devletleri bir araya geldiği zaman, Yunanlılar kendilerine daha önce vaat edilen toprakların hemen verilmesini istedi. Bu haberin İzmir'de duyulması üzerine bölgeyi savunmak üzere İzmir Müdafaa-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti kuruldu. 17 Mart 1919 tarihinde bu cemiyet, Ege Bölgesi'nin geleceğini tartışmak üzere İzmir'de bir kongre topladı. Bu kongreye Muğla adına Belediye Başkanı Ragıp Bey katıldı (Çelebi, 1993, s. 395; Gökbel, 1964, s. 35-38; Albayrak, 1998, s. 54-55).

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildi. Bu olay Muğla'da duyulduğu zaman Muğla'nın ileri gelenleri bir *Miting Heyeti* oluşturarak işgali Mutasarrıflık Makamı aracılığıyla İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri nezdinde protesto etti. Bu heyet 16 Mayıs 1919 akşamı 21 kişi ile tekrar toplanarak işgallere karşı Menteşeliler Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'ni kurdu. Bu heyet 22 Mayıs 1919 tarihinde de işgalleri protesto etmek için Muğla'da *Kocahan Mitingi*'ni gerçekleştirdi. İşte bu dönemde Ula İlçesi'nde de aşağıdaki kişilerden oluşan Kuva-yı Milliye Komitesi kuruldu. (Türkeş, 1973, s. 255-258, 292).

Genel Başkan: Hamza Hayati Bey

Ula Başkanı: Bahattin Ağa

Karabörtlen Üyesi: Balcızade Hüseyin Efendi

Karargâh Komutanı: Fahri Bey

Müstahzarat Tabur Komutanı: Salih Berberoğlu

Üyeler: Hacı Halil Ağa, Hacı Salih Ağa, Hacı Hasanoglu Şükrü Efendi ve Gamitoğlu Şükrü Efendi. Bu komitede iki kişi daha sonraki dönemlerde aktif görevler aldı. Bunlardan birinci, Gökova ve Karabörtlen Bölgelerinin hâkimi olan ve buralarda Kuva-yı Milliye'nin kurulup kökleşmesini sağlayan Balcızade Hüseyin Efendi, ikincisi de Muğla Kuva-yı Milliye Komitesi Başkanlığı da yapmış olan ve Yörük Ali Efe'nin yakın dostu Hamza Hayati Bey'dir. Bu arada Aydın, 27 Mayıs 1919 tarihinde Yunan işgaline uğradı. 28 Haziran 1919 tarihinde Aydın'ın Yunan işgalinden kurtarılması için ilk taarruzu Teğmen Kadri Bey komutasındaki *Muğla Milis Müfrezesi* gerçekleştirdi. Burada büyük başarı gösteren bu müfreze daha sonra Üsteğmen Zekai Bey komutasında *Milli Aydın Alayı* adını aldı. Bu alayın Kavakalan Mevkii'ndeki bir taburunu İhtiyat Teğmeni Ulalı İdris Bey oluşturdu (Gökbel, 1964, s. 287; Akça, 2002, s. 14). 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunan işgaline uğraması öncesi İtalyanlar, Yunanlılardan daha hızlı davranarak 11 Mayıs 1919 tarihinde Fethiye, Marmaris ve Bodrum İlçelerini işgal etti. Bu işgaller 12 Mayıs 1919 tarihinde Muğlalı aydınlar tarafından protesto edildi. 2 Haziran 1919 tarihinden itibaren İtalyanlar Milas-Küllük'ten günü birlik Muğla'ya gelip gitmeye başladı. 23 Temmuz 1919 tarihinde de İtalyanlar Muğla'yı işgal etti. Yine aynı tarihte yani 23 Temmuz 1919 tarihinde Ula da İtalyan işgaline uğradı (Şehir ve Kasabaların Harp Belgeleri, 1922, s. 12; Aydın, 1990, s. 150-160). Bu arada 8 Ağustos 1919 tarihinde Aydın-Nazilli'de I. Nazilli Kongresi toplandı. Bu kongrenin amacı; Aydın Cephesi'nde savaşan Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaçlarını belirlemek ve acilen bunları temin etmektir. Bu kongreye Muğla delegeleri katılmadı. Ancak burada Muğla'ya Aydın Cephesi'ne lojistik destek verme görevi verildi. 19 Ağustos 1919 tarihinde ise yine Nazilli'de Heyet-i Milliye'nin idaresini daha iyi tanzim etmek için II. Nazilli Kongresi toplandı. Bu kongreye Muğla adına Mutasarrıf Hilmi Bey, Belediye Başkanı Ragıp Bey ve Muğla Kuva-yı Milliye Genel Başkanı Ulalı Hamza Bey katıldı. II. Nazilli Kongresi sonrası Muğla'da Yörük Ali Efe ile Demirci Mehmet Efe arasında

nüfuz çekişmesi başladı. Bu anlaşmazlık Belediye Başkanı Ragıp Bey ile Kuva-yı Milliye Başkanı Hamza Bey arasındaki çekişme nedeniyle daha da arttı. II. Nazilli Kongresi dönüşü Kuva-yı Milliye Başkanı Hamza Bey, Çine’de Yörük Ali Efe’nin yanında kalmıştı. Bunun üzerine Belediye Başkanı Ragıp Bey Muğla II. Kuva-yı Milliye Komitesi’ni dağıtarak kendi başkanlığında Muğla III. Kuva-yı Milliye Komitesi’ni kurdu. Bu durum üzerine Nazilli Kongresi dönüşü Çine’de Yörük Ali Efe’nin yanında kalan Ulalı Hamza Bey Yörük Ali Efe ile birlikte 13 Kasım 1919 tarihinde Muğla’ya geldi. Ardından da Yörük Ali Efe ile Ulalı Hamza Bey Muğla III. Kuva-yı Milliye Komitesini dağıtarak kendi başkanlığında Muğla IV. Kuva-yı Milliye Komitesi’ni kurdu.

Bu dönemde Yörük Ali Efe Muğla’da bulunduğu süre içinde ya kendisi ya da kızanları sık sık Ula’ya giderek burada Muğla Kuva-yı Milliyesi’nin önemli figürlerinden olan Ulalı Hamza Bey’in Konağında kaldılar. Bu durum üzerine Yörük Ali Efe’nin Muğla’da olmasından rahatsız olan Belediye Başkanı Ragıp Bey, Demirci Mehmet Efe’den yardım istedi. Demirci Mehmet Efe, Leyneli Yüzbaşı Cavit Bey’i şehirdeki durumu kontrol altına alması için Muğla’ya gönderdi. Muğla’da Yörük Ali Efe ile Demirci Mehmet Efe’nin adamları arasında bir çatışma olmasından korkan Muğlalı aydınlar Hükümet Konağı’nda her iki tarafı bir araya getirerek bir uzlaşma sağladılar. Bu uzlaşma sonrası her iki efenin adamları birlikte Aydın Cephesi’ne döndüler. 3 Nisan 1920 tarihinde Yörük Ali Efe Ulalı Hamza Bey’in daveti üzerine tekrar Muğla’ya geldi. Yörük Ali Efe’nin bu geliş nedeni ise Ulalı Hamza Bey’in Muğla Kuva-yı Milliye Komitesi içinde üstünlük sağlaması için ona destek vermektir. Efe, yine bu dönemde de sık sık Ula’da Hamza Bey’in konağında kaldı. 22 Nisan 1920 tarihinde Muğla’ya gelen 57. Tümen komutanı Şefik Bey (Aker) efeye, “Burada kalmaktansa Aydın’da düşmana karşı savaşman daha hayırlıdır” sözünü söylemesi üzerine 24 Nisan 1920 tarihinde efe tekrar Aydın’a döndü (Akkoyun, 1993, s. 34-40; Selek, 1973, s. 315; Türkeş, 1973, s. 345-360). 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara’da Mustafa Kemal Paşa tarafından TBMM açıldı. Bu açılıştan bir gün sonra yani 24 Nisan 1920 tarihinde İtalyanlar Muğla’yı boşalttı. 26 Nisan 1920 tarihinde de İtalyanlar Ula’yı boşalttı. Böylece Ula yaklaşık 15 aylık İtalyan işgalinden kurtulmuş oldu (Şehir ve Kasabaların Harp Belgeleri, 1922, s. 12; Aker, 1937, s. 126; Akça, 2002, s. 23).

2. Ula’nın idari yapısı ve nüfusu

20 Nisan 1921 tarihinde Sancaklar kaldırılarak yerine Vilayet Teşkilatı’nın kurulması üzerine Müstakil Menteşe Sancağı da Aydın Vilayetinden ayrılarak Muğla Vilayeti oldu (Artukmaç, 1960, s. 24). 1922 yılında Muğla Vilayetinin Milas, Marmaris, Köyceğiz, Fethiye, Bodrum ve Merkez olmak üzere 6 İlçesi vardı. Bunlardan Merkez İlçe’nin Bozüyük (Ahiköy), Turgut (Leyne), Kavaklıdere, Gökabad (Ula) ve Denizabad (Yerkesik) olmak üzere 5 nahiyesi vardı. Bu nahiyeler nahiye müdürleri ve köyler de köy muhtarları tarafından yönetilmekteydi (Akça, 2002, s. 26). 1928 yılında ise Muğla Vilayetinin yine Milas, Marmaris, Köyceğiz, Fethiye, Bodrum ve Merkez olmak üzere 6 İlçesi vardı. Bunlardan Merkez İlçe’nin de Bozüyük (Ahiköy), Turgut (Leyne), Kavaklıdere, Gökabad (Ula) ve Denizabad (Yerkesik) olmak üzere 5 nahiyesi vardı. Gökabad (Ula) Nahiyesinin de Armutçuk, Çiçekli, Karabörtlen, Kıyra, Kızılağaç, Kızılyaka, Gökabad, Gülağzı ve Gölcük adlı 9 köyü mevcuttu (Son Teşkilatı Mülkiyede Köylerimiz, 1928, s. 953). 1930 yılında (Gökabad) Ula tam teşekküllü nahiye hüviyetini kazandı (Muğla’da Halk 13 Şubat 1930, s. 1). 1934 yılında Muğla-Merkez İlçeye bağlı Gökabad Nahiyesi’nin ismi Gökova (Ula) olarak değiştirildi (Akça, 2002, s. 27). 1935 yılı nüfus sayımına göre Muğla İlinin Milas, Marmaris, Köyceğiz, Fethiye, Datça, Bodrum ve Merkez (Muğla) olmak üzere 7 ilçesi vardı. Bu merkez İlçe’nin de Turgut, Kavaklıdere, Gökova, Denizova Bozüyük ve Merkez olmak üzere 6 nahiyesi vardı (20 Ekim 1935 Genel Nüfus Sayımı, s. 6). 1935 Genel nüfus sayımına göre Muğla Merkez İlçeye bağlı Gökova Nahiyesi’nin idari taksimatı ile nüfus dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (20 Ekim 1935 Genel Nüfus Sayımı, 1937, s. 8).

Tablo 1.

1935 genel nüfus sayımına göre Gökova (Ula) Nahiyesi'nin idari taksimatı ile nüfus dağılımı

Nahiyenin Köyleri	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
Ula (Nahiye Merkezi)	2.155	1.869	4.024
Armutçuk	124	145	269
Çiçekli	114	157	271
Gökova	635	664	1.299
Gölcük	176	246	422
Gülağzı	157	177	334
Karabörtlen	697	827	1.524
Kavakçalı	163	184	347
Kıyra	132	170	302
Kızılağaç	109	142	251
Kızılyaka	489	553	1.042
Toplam	4.951	5.134	10.085

Yukarıdaki istatistiğe göre; Muğla-Merkez İlçe'nin 6 nahiyesinden birisi olan Gökova nahiyesinin 1935 Nüfus Sayımına göre, Ula Nahiye Merkezi dışında 10 köyü vardı. Ula Nahiye Merkezi'nin 2.155'i erkek ve 1.869'u kadın olmak üzere toplam 4.024 nüfusu var iken, Nahiyenin köyleriyle birlikte 4.951'i erkek ve 5.134'ü kadın olmak üzere toplam 10.085 nüfusu vardı. Burada dikkat çeken bir başka durum da kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olmasıdır. Ayrıca 1933 yılında Kasaba merkezinde 732 hane vardı (Belediyeler, 1933, s. 767) 1945 Genel nüfus sayımına göre Muğla Merkez İlçeye bağlı Gökova Nahiyesi'nin idari taksimatı ile nüfus dağılımı aşağıdaki tablodaki gibidir (21 Ekim 1945 Genel Nüfus Sayımı, 1949, s. 468).

Tablo 2.

1945 genel nüfus sayımına göre Gökova (Ula) nahiyesinin idari taksimatı ile nüfus dağılımı

Nahiyenin Köyleri	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
Ula (Nahiye Merkezi)	1.664	1.988	3.652
Armutçuk	146	146	292
Çiçekli	103	136	239
Gökova	764	773	1.537
Gölcük	215	270	485
Gülağzı	152	193	345
Karabörtlen	888	939	1.827
Kavakçalı	188	211	399
Kıyra	128	165	293
Kızılağaç	203	193	396
Kızılyaka	543	515	1.058
Toplam	4.994	5.529	10.523

Yukarıdaki istatistiğe göre, Muğla-Merkez İlçe'nin 6 nahiyesinden birisi olan Gökova Nahiyesi'nin 1945 Nüfus Sayımına göre Ula Nahiye Merkezi ve köy sayısında bir değişiklik olmamıştır. Ula Nahiye Merkezi'nin 1.664'ü erkek ve 1.988'i kadın olmak üzere toplam 3.652 nüfusu var iken, nahiyenin köyleriyle birlikte 4.994'ü erkek ve 5.529'u kadın olmak üzere toplam 10.523 nüfusu vardı. Burada nüfus yapısı irdelenecek olursa daha önceki yıllarda olduğu gibi kadın nüfusu erkek nüfusundan yine fazladır. Ayrıca II. Dünya Savaşı'nda genel seferberlik

nedeniyle erkeklerin silah altına alınması nedeniyle tüm ülkede olduğu gibi Ula İlçesi'nde de nüfus durağan kalmıştır.

1954 yılında Muğla İl Genel Meclisi Toplantısı kararlaştırılan Muğla Merkez İlçe'ye bağlı Gökova (Ula) Nahiyesinin ilçe olması teklifi dönemin hükümetinin isteği üzerine 1 Mart 1954 tarihinde TBMM'de görüşüldü. Neticede 6325 sayılı kanunla 1 Haziran 1954 tarihinden itibaren Gökova (Ula) Nahiyesi'nin Ula İlçesi adında yeni bir ilçe olması kabul edildi (TBMM Zabıt Ceridesi, 1954, s. 1-5). 1955 Genel nüfus sayımına göre Muğla Merkez İlçeye bağlı Ula İlçesi'nin idari taksimatı ile nüfus dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, 1961, s. 401).

Tablo 3.

1955 genel nüfus sayımına göre Ula'nın idari taksimatı ile nüfus dağılımı

İlçenin Köyleri	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
Ula (İlçe Merkezi)	1.714	2.150	3.864
Armutçuk	178	186	361
Çiçekli	132	147	279
Gökova	413	470	883
Gölcük	292	297	589
Gülağzı	183	215	398
Karabörtlen	389	413	802
Kavakçalı	239	236	475
Kırya	160	189	349
Kızılağaç	217	228	445
Kızılyaka	426	484	910
Portakallık	496	502	998
Sarayyanı	256	252	508
Akçapınar	366	395	761
Çıtlık	463	442	905
Köyler Toplamı	4.210	4.431	8.671
Ula İlçesi Toplamı	5.954	6.581	12.535

Yukarıdaki istatistikte görüldüğü üzere 1954 yılında Gökova (Ula) Nahiyesinin Ula adı altında yeni bir ilçe olmasından sonra ilçenin köy sayısında artış olmuştur. Buna göre 1935 ve 1945 nüfus sayımında nahiyeye merkezi hariç 10 olan köy sayısı 1955 nüfus sayımında 14 olmuştur. Yani ilçeye Akçapınar, Çıtlık, Portakallık ve Sarayyanı adlı 4 köy eklenmiştir. Diğer taraftan Ula İlçe Merkezi'nin 1.714'ü erkek ve 2.150'si kadın olmak üzere toplam 3.864 nüfusu var iken ilçenin köyleriyle birlikte 5.954'ü erkek ve 6.581'i kadın olmak üzere toplam 12.535 nüfusu vardı. Yani II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaş ortamının ortadan kalkması ve silahlıdaki kişilerin evlerine dönmesi üzerine tüm ülkede olduğu gibi Ula İlçesi nüfusunda da belirgin bir artış gözlenmiştir. 1960 Genel nüfus sayımına göre Muğla Merkez İlçeye bağlı Ula İlçesi'nin idari taksimatı ile nüfus dağılımı aşağıda gösterilmiştir (23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı, 1963, s. 401).

Tablo 4.

1960 genel nüfus sayımına göre Ula'nın idari taksimatı ile nüfus dağılımı

İlçenin Köyleri	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
Ula (İlçe Merkezi)	1.985	2.251	4.236
Armutçuk	208	211	419
Çiçekli	152	156	308
Gökova	533	547	1.080

Gölcük	332	349	681
Karabörtlen	499	477	976
Kavakçalı	336	267	603
Kırya	210	207	417
Kızılağaç	261	262	523
Kızılyaka	577	556	1.133
Portakallık	555	549	1.104
Sarayyanı	281	290	571
Akçapınar	433	440	873
Çıtlık	558	523	1.081
Köyler Toplamı	4.935	4.834	9769
Ula İlçesi Toplamı	6.920	7.085	14.005

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; Ula İlçesi'nin, İlçe merkezi hariç 13 köyü vardır. Burada Gülağzı Köyü, Ula İlçesi'ne bağlı gözükmemektedir. Gülağzı Köyü artık Muğla-Merkez İlçeye bağlanmıştır. Ula Merkezi'nin ise 1.985'ü erkek ve 2.251'i kadın olmak üzere toplam 4.236 nüfusu var iken ilçenin köyleriyle birlikte 6.920'si erkek ve 7.085'i kadın olmak üzere toplam 14.005 nüfusu vardı. Yani hem II. Dünya Savaşı'nın bitmesi hem de köylünün durumunun biraz iyileşmesi üzerine Ula İlçesi nüfusunda bariz bir artış yaşanmıştır.

3. Ula Belediyesi ve hizmetleri

Osmanlı Devleti döneminde ilk belediye kurma çalışmaları 1854-1856 yılları arasında Avrupa ile ilişkilerin artması sonucu ortaya çıktı. İlk olarak 1855 yılında İstanbul'da belediye kurma girişimi yapıldı. Buna göre belediyenin başında hükümetçe atanan bir Şehremini bulunacak ve yine atama ile gelecek 12 kişilik bir Şehir Meclisi olacaktı. 1858 yılında ilk belediye teşkilatı İstanbul'un Beyoğlu ve Galata semtlerinde kuruldu. 1868 yılında çıkarılan bir talimat ile de İstanbul dışında vilayet, sancak ve kaza merkezlerinde de belediye teşkilatlarının kurulması kararlaştırıldı. Bu teşkilatın başında mutasarrıf tarafından atanacak ve vali tarafından onaylanacak bir belediye başkanı bulunacak ve belediye meclisi de mahalli ihtiyar kurullarının seçtiği kişilerden oluşacaktı. 1876 Anayasası ile İstanbul ve taşrada kurulacak belediyelerin seçimle işbaşına gelecek meclisler tarafından yönetileceği belirtildi. 1930 yılında TBMM'de kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu ile de Köy Kanunu dışında kalan yani nüfusu 2.000'i geçen yerlerde belediye teşkilatı kurulması kabul edildi. Belediyelerin görevleri arasında fiyat denetimi yapmak, yol, kaldırım yapımı-onarımı, şehrin temizliği, çarşı-pazar denetimi ve vergi toplamak vardı (Tortop, 1991, s. 1-3).

1895 yılında kurulan Ula Belediyesi'nin Başkanları sırayla şunlardı. Ula'nın bilinen en eski Belediye Başkanı Dimitri Efendi'dir. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1923-1930 yılları arasında Muğla Milli Mücadele hareketinin önemli kahramanlarından olan İdris Karazeybek Ula Nahiyesi Belediye Başkanlığı'nı yaptı (İsmail Demircioğlu, görüşme). Tüm Türkiye'de olduğu gibi Ekim 1930'da Ula Nahiyesi'nde de Belediye Başkanlığı seçimleri yapıldı. Ula'da bu seçimi Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) adayları Fahri Türker kazandı ve 1935 yılına kadar bu görevi sürdürdü (Anadolu, 1930, s. 1). 1935 yılında Türkiye genelinde yapılan mahalli seçimlerde Ula Belediye Başkanlığı'nı CHF adayları Salih Ülkü kazandı. Bu seçimler sonucu Ula Belediye Meclisi üyeleri ise; Mehmet Ali Yılmaz, Bekir Ünal, Yusuf Kanat, Ziya Özcan, Mehmet Ali Armutçuoğlu, Mustafa Türkoğlu, Muammer Öztürk, Fehmi Katırcıoğlu, Hamdi Çakıroğlu, Salih Belhan ve Süreyya Palabıyık'tan oluştu. (Belediye Dergisi, s. 25). 12 Ekim 1938 tarihinde yapılan Belediye Başkanlığı seçimini, 1 Ekim 1942 tarihinde yapılan Belediye Başkanlığı seçimini ve 26 Mayıs 1946 tarihinde yapılan Belediye Başkanlığı seçimini yine Salih Ülkü kazandı ve bu görevi 1950'ye kadar sürdürdü (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme).

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler ile Türkiye ilk defa çok partili hayata geçti ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) dışında Demokrat Parti (DP) de iktidar oldu. Türkiye’de DP iktidarı döneminde yapılan ilk mahalli seçim 3 Eylül 1950 tarihinde yapıldı. Ula’da gerçekleştirilen bu Belediye Başkanlığı seçimini CHP aday Rauf Gündüz kazandı (Muğla’da Halk, 6 Eylül 1950, s. 1). 15 Kasım 1955 tarihinde tüm ülkede olduğu gibi Muğla’nın Ula İlçesi’nde de Belediye Başkanlığı seçimleri yenilendi. Bu seçimi ise Ula’da iktidar partisi olan DP adayı Yusuf Kanat kazandı. Böylece Ula’da ilk defa CHP dışında bir partiden Belediye Başkanı oldu. (Muğla’da Halk, 1955, s. 1).

27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye’de askerler idareye el koyarak DP Hükümeti’ne son verdiler. Muğla’nın Ula İlçesi’nde de genel ve mahalli idare askeri idarenin eline geçti. Bu durum üzerine Ula Belediye Başkanlığı’na Ula Kaymakamı Alaaddin Sarıgül vekil olarak atandı (Sadi Dündar, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi’nden sonra yapılan ilk yerel seçimi, yani 17 Kasım 1963 tarihli Belediye seçimini Ula’da Yusuf Kanat kazandı. Daha sonra sırasıyla 2 Haziran 1968 ve 9 Aralık 1973 Ula Belediye Başkanlığı seçimlerini yine Yusuf Kanat aldı. Böylece Yusuf Kanat Ula’da uzun süre Belediye Başkanlığı yapmış oldu. (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). 11 Aralık 1977 tarihinde yenilenen yerel seçimlerde Ula Belediye Başkanlığını bu kez Gökalp Gündüz kazandı ve bu başkan da 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi’ne kadar bu görevini sürdürdü (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme).

12 Eylül Askeri Darbesi döneminde Ula Belediye Başkanlığını sırasıyla önce Bekir Sağlık sonra Salim Ayhan daha sonra Ula Kaymakamı Ahmet Özyurt ve en son olarak da Sadi Dündar yaptı (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). Askeri darbeden sonra 25 Mart 1984 tarihinde Ula’da yapılan Belediye Başkanlığı seçimini 12 Eylül Askeri Darbesi döneminde kısa bir süre belediye başkanlığı da yapan CHP adayı Sadi Dündar kazandı ve bu görevini 1989 yılına kadar sürdürdü. (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). 1935 yılı itibariyle Ula Belediyesi bütçesi 9.300 TL idi. 1952 yılında ise Ula Belediyesi’nin bütçesi 49.999 TL idi (Belediyelerimizin Alfabetik ve İdari Taksimatı itibariyle Bütçesi ve Nüfusu, 1955, s. 11).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Kasabası’nın 4 mahallesi vardı. Bunlar Nalınca Mahallesi, Demir Sofu Mahallesi, Hacı Ali Ağa Mahallesi ve Cami-i Atik Mahallesi idi. 1938 yılında Ula Belediye Meclisi yukarıda ismi verilen mahallelerin adlarını şöyle değiştirdi (Ula Belediyesi Arşivi):

- Nalınca Mahallesi’nin adı Ayazkıyı Mahallesi oldu.
- Demirsofu Mahallesi’nin adı Demirtaş Mahallesi oldu.
- Hacı Ali Ağa Mahallesi’nin adı Alparslan Mahallesi oldu
- Cami-i Atik Mahallesi’nin adı Köprübaşı Mahallesi oldu.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Kasabası’nın bu dört mahallesindeki evleri genellikle kireçli harç ve taştan yapılmış ve üzerleri kiremitle örtülüydü. Genellikle iki katlı yanında müstemilatı bulunan evler insan yaşamına uygundu. Eski rençber evleri ise iki karanlık odadan ve üzeri toprakla örtülü damlardan ibaretti. Bu odalardan birisine gıda maddeleri ile çiftçi malzemesi diğerine de ambar konurdu. Bu evlerin avlularında da samanlık ve ahır bulunurdu. Evler toplu ve birçoğu birer avlu ile diğerinden ayrılmış durumdaydı. Çiftçi evleri hasır, kıl yaygı ve yer minderi, esnaf, tüccar ve ağa evleri ise maddi gücüne göre sandalye, köşe minderi, kanepeler, koltuk takımı, halı, kilim ve seccadelerle teşrif edilmiş durumdaydı. Kasabanın sokakları düz, dar ve uzun idi (Eroğlu, 1939, s. 172). Ula kasabasının halkı çalışkan ve namuslu insanlardı. Temizliği çok önem verirlerdi. Sağlığa verilen önemin artması ve bu bağlamda hekimlerin verdiği tavsiyelere uyulması kasabada çok az da olsa var olan muskacılık inancının yok olmasına neden oldu (Eroğlu, 1939, s. 172).

1933 yılı kayıtlarına göre kasabada iki buçuk km uzunluğunda kaldırım ve şehir içi ve şehir dışı ulaşımı için de 5 kamyon vardı (Belediyeler, 1933, s. 76). Belediye Başkanı, 1935 yılında Ula Belediyesi'nin 9.300 liralık bütçesinin büyük kısmını imar ve bayındırlık için kullanmaya çalıştı. Bu bağlamda Belediye Başkanı kasabada birçok yol açtırdı. Kasabanın evleri birbirinden ayrı olduğu için aralarında tekerlekli araçlar kolaylıkla geçebiliyordu. Halkın ulaşım için kendine ait at ve merkebi olmakla birlikte daimi surette vilayet merkezi ve çevre köy ve ilçelere sefer eden yolcu kamyonları vardı. Bu kamyonların markaları chevrolet idi (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 27). Diğer taraftan Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla'nın iki ihracat kapısı vardı. Bunlardan birisi Milas-Küllük Limanı diğeri de Ula-Gökabad İskelesi idi. Muğla'da özellikle tütünler Ula-Gökova iskeleye getirilerek buradan Avrupa'ya ihraç edilirdi. Bu iskele Muğla'ya bir yol ile bağlıydı. 1929 yılı itibariyle yolun en sağlam yeri Ula sınırları içinde yer alan sakar mevkiydi. Muğla Ovası kısmıyla Gülağzı ve Karakova'lık kısmı ise bozuk ve tamire muhtaçtı (Muğla'da Halk, 21 Ekim 1929, s. 1). 1931 yılı raporlarına göre Ula Kasabası'nın içme suyu fena değildir. Fakat Karadere Mevkii'nden Tekkeönü (Kasaba Eski mezarlığı yanı) denilen yere kadar duvar içinde gelen su daha sonra künkler içinde kasabaya ulaşıyordu. Yalnız bu sudan 1 mahalle ile çarşı istifade etmekte idi. Bu su, son zamanlarda Hamam Önüne kadar getirilmiştir (Muğla'da Halk, 5 Mayıs 1931, s. 1). 1933 yılı raporlarına göre ise kasabanın suyu 7 km mesafede bulunan Karadere membaından 6 km'si keriz ve 1 km'si künk borudan geliyordu. Bu su; 9 çeşme, 1 havuz ve 3 binaya tevzi olunuyordu. Ayrıca her evin kendine ait birer su kuyusu da vardı (Belediyeler, 1933, s. 76). 1953 yılında Belediye Başkanı Rauf Gündüz döneminde Ula'da evlere tevzi edilen ilk içme suyu getirildi (İsmail Demircioğlu, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). 1933 yılında Ula Kasabası'nın merkezi aydınlatma sistemi yoktu. Kasabanın aydınlatması belediye tarafından gaz lambaları ile yapılmaktaydı Kasabanın evleri de yine gaz lambaları ile aydınlatılmaktaydı. Ancak Belediye Başkanı, 1935 yılında kasabaya elektrik getirilmesi için çalışmalara başlamıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 27-76). 1939 yılında Ula Belediyesi'nin 12.765 muammen bedelle kasabaya bir dizel motor ve alternatör ile teferruatı, tevzi cereyan kabloları, çıplak bakır teller, ızalatör vs. teferruatı ile bunların temel ve montajlarından mürekkep elektrik tesisatı ihalesi gerçekleştirmiştir (Belediyeler Dergisi, Sayı. 51, Kasım 1939, s. 52). 1953 yılında ise İller Bankası tarafından Ula Kasabası'na aydınlatma amacıyla (Şimdiki Belediye Binası yanında) bir dizel santral yapıldı. Bu santral vasıtasıyla da kasabanın aydınlatılması yapılmaya başladı (İller ve Belediyeler Dergisi, Mart 1955, s. 167). 1933 yılı verilerine göre kasabada kanalizasyon şebekesi yoktu. Kasabanın temizlik işleri bir amele ile yapılmaktaydı. Ayrıca kasabada itfaiye teşkilatı da yoktu (Belediyeler, 1933, s. 76). Bu arada Cumhuriyetin ilk yıllarında yani 1940 ile 1970 yılları arasında Ula Kasabası'nda halk sağlığı ve temizliği için çeşitli semtlerde farklı kişiler tarafından işletilen 5 adet hamam vardı. Bunlar:

1. Hakkı Ulutürk'ün işlettiği ve bugünkü Hükümet Konağı karşısında bulunan hamam,
2. Hamdi Büyükerşen'in işlettiği ve bugünkü Polis Karakolu karşısında bulunan hamam,
3. Tarihi Hamam ki Milli Mücadele kahramanlarından Hamza Bey Konağı içinde yer alan hamam,
4. Yusuf Mumcu'nun işlettiği ve bugünkü Alpaslan Mahallesi'nde bulunan hamam,
5. Bugünkü Ağalar Camii'nin tam kible tarafında yer alan ve eski Roma Hamamı olarak bilinen hamam.

1933 yılında Ula Kasabası'nda fenni mezbaha yoktu. Adi mezbaha (Kasaba eski Mezarlığı yanı) Belediye tarafından işletilmekteydi. Ortalama günde 8 erkek ile 1 kuzu kesilmekteydi (Belediyeler, 1933, s. 76). 1935 yılına gelindiğinde ise kasabada hâlâ mezbaha yoktu. Yıllık ortalama ise çeşitli cinsten olmak üzere 3.000 civarında yani günde 9 hayvan kesilerek halkın et ihtiyacı karşılanmaktaydı (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 26). 1950 yılına

gelindiğinde kasabanın nüfusu arttığı için halkın et ihtiyacı için kesilen hayvan sayısı da doğal olarak arttı.

Cumhuriyet döneminde Ula Nahiye merkezinde 5 farklı yerde mezarlık bulunuyordu. Bunlar;

- a) 1926 yılındaki deprem sonrası bugünkü Ula Atatürk İlkokulu'nun bahçesinde yer alan Ulu Camii yıkıldı. Bu caminin bahçesinde Ula'nın bilinen en eski mezarlığı vardı.
- b) Kocaoğlan Mezarlığı ise bugünkü Ula çevre yolu üzerinde yer alıyordu ve halen de vardır.
- c) Ula Eski Mezarlığı, Ula-Muğla yolunun Ula girişinde yer almaktaydı.
- d) Dede Kavak Mezarlığı, Ula'nın Demirtaş Mahallesi'nin İkiz Kuyu Mevkii'nde bulunuyordu.
- e) Son olarak da Kabaca Pınar Mezarlığı ise Ula'nın doğusuna düşmekteydi (Nadi Şenkal, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme)

4. Ula'da sağlık

I. Dünya Savaşı yıllarında sağlık hizmetlerinin gelişmemiş olması, halkın bilinçsizliği ve yoksulluğu, ulaşım imkânlarının sınırlı oluşu, bataklıkların kurutulmaması ve içme sularının yeterli derecede temiz olmaması gibi nedenlerle Ula'da akciğer iltihabı, sıtma, dizanteri, İstanbul nezlesi, frengi ve verem hastalıkları oldukça yaygındı (Temel, 2008, s. 178). Kasabanın rakımı 716 metre idi. Hava ve suyunun temiz olması kasabada salgın hastalıkların görülmesini engelliyordu. 1935 yılında Kasabada insanların genel temizliği için 1 hamam faaliyet gösteriyordu (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 26). 1939 yılında Ula Kasabası'nda sıtma vakaları görüldü. Bu nedenle Muğla merkez ile Ula kasabası sıtma mücadele mıntikasına dâhil edildi. Bunun nedenleri insanların sıtmalı yerde oturması ve her evin önünde bir havuzun olması ve sivrisineklerin bu havuzlardaki durgun sularda barınması ve sonra da insanlara hastalığı bulaştırmasıdır. Bunun için insanları havuz sularından kurtarmak için fenni su tesisatı yapılmalı ve böylece insanlar temiz su kullanması basın tarafından öğütlendi (Muğla'da Halk, 19 Ağustos 1939, s. 1).

1940 yılında sıtma hastalığı sadece Muğla merkez ve Ula Kasabası'nda değil Karabörtlen Kızılağaç, Köyleri ve Gökova Nahiyesi gibi yerlerde de yaygın görülmeye başladı. Bu konuda devlet kinin dağıtımını yaptıysa da bu yeterli olmadı (Muğla'da Halk, 24 Ağustos 1940, s. 1). 1941 yılında İl Sıtma Mücadele Komisyonu sıtmaya neden olan bataklıkların kurutulması için karar aldı ve hemen uygulamaya koydu (Muğla'da Halk, 1 Mart 1941, s. 1). 1956 yılında ise Muğla Sıtma Savaş Bölge Başkanlığı çalışmalarına göre bölgede hala sıtma hastalığı yaygın olarak devam ediyordu. Bu başkanlık yıl içinde sıtmaya neden olan bataklıkların tespiti, onların kurutulması halkın tedavisi ve sıtmadan ölüm miktarları hakkında çalışmalar yaptı (Muğla, 30 Ocak 1957, s. 1). 1960 yılında ise sıtma hastalığının bitirilmesi için 30.000 köy mücadele kapsamına alındı. Bunlar arasında Ula kasabası ve köyleri de vardı (Muğla, 10 Mayıs 1960, s. 1).

5. Ula'da spor

1932 yılında Ula Kasabası'nda Ula idman Yurdu Kulübü kuruldu. Kulübün üye sayısı 30 idi. Renkleri ise sarı ve siyahtı (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 63). Bölgenin ilk kulüplerinden olan Ula Gençlik Kulübü 24 Nisan 1940 tarihinde kuruldu ve 21 Kasım 1949 tarihinde tescillendi. İdare Merkezi Ula Halk Odası idi. Forma rengi ise sarı siyah idi. Bölge amatör liglerine katılan kulüp 1970-71 ve 1971-72 sezonlarında şampiyon oldu (Akça, 2002, s. 869). 17 Kasım 1949 tarihinde İlçenin Tekkeönü mıntikasındaki 11.250 m alan ücretsiz olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne verildi. Daha sonra Ula Gençlik Kulübü yöneticileri ile belediye yetkilileri ortaklaşa çalışarak 10 Mart 1953 tarihinde Ula Gençlik Kulübü'nün sahasının yapımına

başlandı. Önce alanın etrafı 1 m duvarla çevrildi sonra saha düzenlemesi yapılarak kulübün hizmetine verildi (Muğla, 10 Mart 1953, s. 1).

28 Ocak 1956 tarihinde ise Ula Doğan Spor Gençlik Kulübü kuruldu. 28 Şubat 1956 tarihinde tescillenen kulüp bölgede çok az maça katıldı. 18 Ocak 1972 tarihinde Akyol Doğan Spor adını alan kulüp, merkezini de Muğla'ya taşıdı (Muğla Beden Terbiyesi, s. 29, 63). 1956-57 sezonunda Ula Gençlik Kulübü, Muğla Bölge Amatör Ligleri'nde Yılmaz Spor, Muğla Gençlik, Dumlupınar, Pisi Gençlik ve Marmaris Spor ile mücadele etti (Muğla, 22 Mart 1957, s. 1). 1957-58 sezonunda ise Ula Gençlik Kulübü, Yılmaz Spor, Milas Gençlik, Muğla Gençlik, Dumlupınar, Yatağan Gençlik ve Pisi Spor ile mücadele etti (Muğla, 28 Mart 1958, s. 1).

6. Ula'da eğitim

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Ula'da birer öğretmenli 1 kız ve 1 erkek iptidai mektebi ile bir muallim, bir de rüştiye mektebi vardı. Bu mekteplerden kız mektebi 1903 yılında önce kiralık bir kârgir binada sonra da masrafları eşraftan karşılanarak yapılan kendi binasında eğitim-öğretime başladı (MF. MKT 611-40; Eroğlu, 1939, s. 173). 1930'lu yıllara gelindiğinde ise Ula merkezde 7 öğretmenli ve 368 öğrencili 1 İlkokul ile bağlı köylerde 1'er öğretmenli ve 286 öğrencili 5 ilkokul vardı (Eroğlu, 1939, s. 173). Cumhuriyet Dönemi'nde Ula merkezde eğitim-öğretim yapan okulların tarihçeleri ise şöyleydi;

Ula Atatürk İlkokulu, 1894 yılında Demirtaş Mahallesi'nde bulunan arsa içinde (Bugün yerinde Yeni Camii olan) bulunan eski bir binada 150 öğrenci ile Rüştiye olarak eğitim-öğretime başladı. 1912 yılında okul Türbe yanındaki binaya taşındı ve 6 sınıflı Merkez İlkokulu haline getirildi. 1925 yılında da okul, Kız okulu ile birleştirildi. 1936 yılında Muğla'da göreve başlayan Vali Recai Güreli tarafından 1937 yılında bugünkü yerinde yani 1926 depreminde yıkılan Ula-Ulu Camii'nin haziresinde bulunan mezarlığın yerine temeli atılan okulun inşaatı 1939 yılında tamamlandı. 1939 yılında 9 öğretmen ve 434 öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan okul 1954 yılında Ula Kasabası'nın ilçe olması ile ihtiyacı karşılayamaz hale geldi ve ikili eğitime geçti. 1957 yılında iki derslik eklenen okul aynı zamanda Atatürk İlkokulu adını da aldı. 1972-1973 eğitim-öğretim yılında okulda 16 öğretmen ve 454 öğrenci vardı (1973 Muğla İl Yıllığı, 1973, s. 119, Eroğlu, 1939, s. 173).

Ula Ortaokulu, *Ula'yı Ortaokula Kavuşturma Cemiyeti* tarafından 1957 yılında Atatürk İlkokulu'nun bahçesinde, 1926 depremi ile yıkılan Ulu Camii'nin haziresinde bulunan eski şehir mezarlığı üzerinde ayrılan 2,5 dönümlük bir alan üzerinde yapımı başladı. 1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da sağlanan bütçe ile okulun inşaatı tamamlandı. Ancak aynı yıl kadrosuzluk nedeniyle bu okul hizmete girmedi ve bina da 1963 yılına kadar Akşam Kız Sanat Okulu olarak hizmet verdi. 1964-1965 eğitim-öğretim yılında 4 öğretmen ve 50'si kız ve 85'i erkek olmak üzere 135 öğrenci ile eğitim-öğretime başlayan Ula Ortaokulu daha sonraki yıllarda öğrenci sayısının atması ile binanın ikinci katı da yapılarak iki katlı binasında eğitim-öğretime devam etti (1973 Muğla İl Yıllığı, 193, s. 132).

7. Ula'da tarım ve hayvancılık

7.1. Tarım

20. yüzyılın başında Muğla Sancağının ve dolayısıyla Ula Kasabası'nın ekonomik yapısının temelini tarım, hayvancılık ve ormancılık oluşturuyordu. 1910 yılına ait salnamelerde Muğla-Merkez İlçe ve ona bağlı Ula Nahiyesi'nde buğday, arpa, mısır, akdarı, susam, üzüm, bal, tütün, soğan, sarımsak, patates, burçak, darı, bürülce ve nohut istihsal edilip bunun bir kısmı da yurtdışı pazarlarına ihraç ediliyordu (1326 Yılı Aydın Vilayet Salnamesi, s. 695). İstanbul İşgal Kuvvetleri Yüksek Komiserliği'ne bağlı İngiliz Ticaret Müşavirliği'nin Anadolu'nun bazı yerleri hakkında hazırladığı rapora göre 1914-1918 yılları arasında Muğla-Merkez İlçede ve ona bağlı Ula Nahiyesinde hububat ve bakliyat istihsalı nispeten iyi idi. Ancak 1919-1922

yılları arasında yani Milli Mücadele Dönemi'nde bu oran çok düştü. Bunun da nedeni tarımda çalışabilecek işgücünün zorunlu silahaltına alınmasıydı. Cumhuriyetin ilanından sonra Ula'da yukarıda belirtilen hububat ürünlerinin ekim alanı oldukça daraldı. Bunun en önemli sebebi Muğla'da ve dolayısıyla Ula Nahiyesi'nde de köylüye daha fazla gelir getiren tütün ekiminin daha da önem kazanmasıydı (Akça, 2002, s. 159-160).

Ula'da ilk tütün ekimi 1910 yılında Ermeni tüccar Çatal Sakal'ın Hacı Ali Ağa sülalesinden Bahattin ve Ali'yi ikna etmesi ile başlamıştı. Balkan ve I. Dünya Savaşı döneminde Ula'da tütün üretimi oldukça geriledi. Bunun nedenleri tütünde çalışabilecek iş gücünün silah altına alınması ve gerekli tarım ilaçlarının piyasada bulunmaması idi. 1930'lu yıllara kadar Ula'da tütün üretimi büyük toprak sahipleri tarafından yapıldı. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı sonucu tütün fiyatlarının düşmesi ile Uralı ağalar bu işi bırakarak arazilerini küçük üreticilere kiraya vererek onların tütün üretimine devamını sağladı (Akça, 2002, s. 161-162; Benedict, 1975, s. 17). Cumhuriyet döneminde tütün üreticileri zaman zaman Muğla Valisi'nin başkanlığında toplanarak sorunlarını tartıştı ve bunlara çözüm bulunmasını istedi. Bu toplantılardan birisi de 1939 yılında Vali İ. Ethem Akıncı'nın başkanlığında yapıldı. Toplantı sonucu Ziraat Bankası'nın tütüncüye kredi vermesi, yerli ve yabancı şirketlerin Muğla ve Ula piyasasından daha fazla tütün alması ve Tekel İdaresi'nin yine eskisi gibi tütün alım-satımını tanzim etmesi kararı alındı. Örneğin 1951 yılında Muğla ve Ula tütün piyasasına Amerikan, Çallı, Hayman, Filibeli gibi şirketler girdi. Bu şirketler aldığı tütünün çoğunu da yurt dışına ihraç etti (Akça, 2002, s. 162).

Ula İlçesi toprağı ve iklimi bakımından meyve üretimine de çok uygun bir yerdi. Bu nedenle Ula'da badem, ceviz, erik, dut, armut, şeftali, narenciye, zeytin ve üzüm gibi birçok meyve ağacı yetişirdi. Cumhuriyet Dönemi'nde Ula'da bademcilik diğer meyve ağaçlarının yanında ikinci derecede ziraat olarak yapılmaktaydı. Badem ağaçları ya çekirdekten yetiştirme ya da aşılama idi. Badem ziraatı genellikle küçük bahçe sahipleri tarafından yapılırdı. Badem üretiminde görülen farklılığın nedeni ise yıllık iklim değişkenliği idi. Yetiştirilen badem ancak günlük ihtiyaca cevap veriyordu. Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula merkez ve köylerinde bol miktarda ceviz ağacı ve üretimi vardı. Ancak II. Dünya Savaşı döneminde bu ağaçlarda azalma oldu. Bunun nedeni ise savaş sırasında Alman silah sanayiinde kullanılmak üzere bu ağaçların kesilerek ihraç edilmesi idi. Bu da üretimin düşmesine neden oldu (Akça, 2002, s. 163-164). Cumhuriyet Dönemi'nde Ula İlçesi'nde yaban ve bahçe eriği olmak üzere iki tür erik ziraatı mevcuttu. Yaban eriklerinin suyu köylüler tarafından sirke olarak kullanılırken bahçe eriklerinin bir kısmı taze olarak, bir kısmı da kurutulularak hoşaf olarak tüketilirdi (Akça, 2002, s. 165).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula'da muntazam dut bahçeleri yoktu. Sadece ipek böcekçiliği yapan ailelerin bahçelerinde dut ağaçları vardı. Ancak 1950 yılından sonra dönemin hükümeti bölgede ipek böcekçiliğinden dolayı dut yetiştiriciliğine önem verdi. Bu bağlamda 1953 yılında İzmir'den Muğla'ya getirilen dut fidanları köylüye dağıtıldı. Yine aynı yıl Tarım Bakanlığı'ndan tahsis edilen 2500 dut fidanının bir kısmı yine Ula Kasabası'na dağıtıldı (Muğla, 28 Şubat 1953, s. 1). Cumhuriyet Dönemi'nde Ula merkez ve özellikle köylerinde bol miktarda armut yetiştirilirdi. Bu armutların bir kısmı yaş tüketilirken bir kısmı da kurutulup kışın hoşaf olarak tüketilirdi (Akça, 2002, s. 166). Yine şeftali Ula merkez ve köylerinde oldukça fazla yetiştirilen bir meyve idi. Hemen hemen her evin bahçesinde birkaç şeftali ağacına rastlanılırdı. Ancak bu şeftaliler sadece iç tüketime yetiyordu. 1950 yılından sonra Muğla ve Ula'da şeftali yetiştiriciliği devlet tarafından desteklendi. İşte bu amaçla 1960 yılında Vilayet Teknik Ziraat Müdürlüğü tarafından başka illerden getirilen şeftali fidanları üreticiye dağıtıldı. Bunun sonucu olarak bölgede şeftali üretimi ticari olarak da yapılmaya başladı (Muğla, 16 Mayıs 1960, s. 1).

Cumhuriyet Dönemi'nde Ula'nın sahil bölgesi olan Gökova'da oldukça fazla narenciye yetiştiriciliği yapılıyordu. Hatta devlet bu bölgede narenciye yetiştiriciliğini bizzat teşvik etti.

Bu amaçla 1931 yılında Rize'den Muğla'ya getirilen limon, mandalina ve portakal fidanlarının bir kısmı Gökova bölgesine dikildi. Bunun sonucu olarak bölgede hem narenciye ağacı sayısı hem de ürün miktarı oldukça arttı (Muğla'da Halk, 7 Nisan 1931, s. 1).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula'nın merkez ve köylerinde yabancı ve aşılınmış olarak az miktarda zeytin ağacı vardı. Bu durumu fark eden devlet yetkilileri, 1940 yılında Muğla'ya Ayvalık, Erdek ve Mudanya gibi yerlerden 28.000 adet sofralık ve yağlık zeytin fidanı getirerek bunların bir kısmını Ulalı köylülere de dağıttı (Muğla'da Halk, 6 Nisan 1940, s. 1). 1942 yılında devlet elindeki yabancı zeytinliklerin bir kısmını üreticiye dağıttı. 1950 yılında DP'nin işbaşına gelmesiyle Ula'da zeytincilik daha da teşvik edildi. Bu bağlamda köylüye zeytin fidanı dağıtıldı, zeytinciliğin bilimsel olarak yapılması için İl Teknik Ziraat Müdürlüğü'nden teknik elemanlar görevlendirildi. Köy ve kasaba okullarının bahçelerine zeytin fidanları dikildi, yabancı zeytin alanları parsellenerek köylüye dağıtıldı ve 1955 yılında İzmir-Bornova Zeytincilik Enstitüsü'nden temin edilen fidanlar üreticiye dağıtıldı (Akça, 2002, s. 169). Balkan ve I. Dünya savaşları döneminde Muğla ve Ula'da mevcut bağların muhafaza edilememesi nedeniyle bağcılık oldukça geriledi. Hatta bu dönemde Ula bağları Ulalının ihtiyacını karşılayamaz duruma geldi. Bu dönemde Ula'da siyah dirmet, razaka ve çekirdeksiz üzüm çeşitleri yetiştiriliyordu. Bunlardan da pekmez, müs kirat ve sirke elde ediliyordu (Türkiye'nin Sıhhi-İctimai Coğrafyası, Muğla (Menteşe) Sancağı, 2012, s. 41).

7.2. Hayvancılık

Ula İlçesi coğrafi olarak dağlık bir alanda bulunduğu için Cumhuriyet Dönemi'nde hayvancılık tarımdan sonra ikinci önemli geçim kaynağıydı. Cumhuriyet Dönemi'nde Ula İlçesi'nde beslenen en önemli hayvan türleri beygir, merkep, katır, deve, inek, manda, koyun ve keçi idi. Bu dönemde beygir, merkep ve katır sayısının fazla olmasının nedeni onların hala en önemli ulaşım aracı olmasıydı. Sığır, dana, manda, koyun, keçi, kuzu ve oğlak ise hem en önemli besin kaynağı hem de en önemli ihracat malıydı. 1930 ile 1950 yılları arasında Ula'dan İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Mısır vb. ülkeler ile Sisam ve Sakız gibi Ege Adaları'na küçük ve büyük baş hayvan ihracatı yapıldı (Akça, 2002, s. 171-172).

Osmanlı Devleti'nin son döneminde Muğla Vilayeti ve dolayısıyla Ula Kasabası'nda hayvan hastalıkları ile mücadele edecek tek bir veteriner yoktu. Ancak Cumhuriyet'in ilk 15 yılında yani Atatürk Dönemi'nde Muğla ve Ula Kasabası'nda ruam, uyuz, şarbon, şap ve sığır vebası gibi hayvan hastalıkları ile etkin bir mücadele yürütüldü. Bu bağlamda hayvanlar önce sağlık taramasından geçirildi, sonra da hasta olanlar aşılansarak tedavi edildi (Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla, 1938, s. 113-121). Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de hayvan ırklarının ıslahı için de çalışmalar başlatıldı. Bu bağlamda Muğla'ya da bir aygır ıslah merkezi kuruldu ve burada damızlık aygırlarla yerli aygırlar çiftleştirilerek iyi cins at elde edildi. Diğer yandan 1935 ile 1955 yılları arasında Özel İdare bütçesinden tahsisatla Konya, Bursa ve Eskişehir haralarından damızlık boğalar getirilerek, Ula Nahiyesi ile Milas, Bodrum, Marmaris ve Köyceğiz ilçelerine dağıtıldı (Akça, 2002, s. 172-173).

7.3. Ula'da sanayi

13.yüzyılda Anadolu'da Ahi Evran tarafından kurulan Ahi Esnaf Teşkilatı'nın bir uzantısı da Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Kasabası'nda bulunmaktaydı. Ahi Esnaf Teşkilatı'nın Ula Kasabası'nda faaliyet gösterdiği yere Ula Arasta Çarşısı denilmekteydi. Cumhuriyetin ilk yıllarında kasabadaki Arasta Çarşısı, bugünkü Ula Kasabası'nın merkezinde bulunan Yeni Camii ile Eski Belediye Otobüs Terminali arasında kalan yerde bulunmaktaydı. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu çarşıda Ahi Esnaf Teşkilatı üyesi; kunduracı, semerci, tenekeci, kalaycı, terzi, manav, fotoğrafçı, kahvehaneci ve pabuççu gibi esnaf faaliyet gösteriyordu (Akça, 2003, s. 20-60; Ekinci, 1990, s. 23-24). Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Kasabası'ndaki Arasta Çarşısı'nda 40 ile 50 arası dükkânda imal edilen bir tür pabuç vardı. Bu pabuç sadece Ula'da üretildiği için

halk arasında Ula Pabucu olarak biliniyordu. Bu pabucun özelliği altı araba lastiği ve üst ve yanları da debbağdan temin edilen dana derisinden imal edildiği için çok dayanıklı oluyordu ve bu nedenle de özellikle köylerde yaşayan vatandaşlar Ula Pabucunu kullanmayı tercih ediyorlardı. Fethiye'den Datça'ya Marmaris'ten Bodrum'a kadar vatandaşlar özellikle de köylüler Ula Kasabası'ndan bu pabuçları alarak kullanıyordu (Nadi Şenkal, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme: Benedict, 1975, s. 47). Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Arastasında kundura imal eden üç dükkân vardı. Bunlar; Tiryaki Mehmet, Şevket Özer ve Hikmet Şenkal'ın dükkânlarıydı. Ula Arastasında köseleden imal edilen bu ayakkabılar Ula Pabucuna göre biraz daha lüks ve pahalı olduğu için bunları biraz daha maddi durumu iyi olan vatandaşlar kullanıyordu (Nadi Şenkal, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme; Benedict, 1975, s. 47).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula ve havalisinde en önemli ulaşım araçları at, eşek, deve, katır gibi hayvanlardı. Bu hayvanlarla yolcu ve yük taşımak için semer denen bir alete ihtiyaç vardı. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarında semercilik el tezgâhına dayanan önemli sanayi ürünleri arasında yer alıyordu. 1950'li yıllarda Ula Arastasında 2 adet semerci dükkânı vardı. Bunlar Mehmet Salih Kısaoğlu ile Saadettin İlhan'ın dükkânlarıydı. Bu semerciler, Uralı debbağlardan aldıkları veya evlerinde işledikleri derileri semerin deri kısmında ve çevre ormanlardan buldukları kavakları da semerin ağaç kısmında kullanarak semeri imal ediyorlardı. Ayrıca bu semer dükkânlarında yük taşımak ve harman döğmek için kullanılan *hamut* denen alet de yapılırdı (Nadi Şenkal, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Arastasında halkın giyim-kuşam ihtiyaçlarını karşılaması için terziler de vardı. Bu terziler takım elbise, gömlek, pantolon ve İngiliz külotu gibi giysiler dikerdi. Ula Kasabası'nın pazarı olan cuma günü özellikle köylüler pazara geldikleri zaman kendilerine pantolon diktirerek evlerine götürürlerdi. İngiliz Külotu ise deve tüyünden yapılan kumaştan veya kıl kumaştan dikilir, altı dar veya körüklü olur, bilekten yukarıya doğru genişler ve giyildiği zaman hareket etmesi rahat olduğu için daha çok ata binenler kullanırdı (Sadi Dündar, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula Arastasında kalaycı dükkânları da vardı. Bunlardan en bilineni ve son zamanlara kadar faaliyet gösteren Mustafa Kalay'ın dükkânıydı. Bu dükkânlarda halkın mutfaklarında kullandığı çanak, çömlek, kazan, ibrik, tas, su kovası, leğen ve güğüm (Büyük İbrik) gibi eşyalar belli aralıklarla temizlenir ve kalaylanırdı (Sadi Dündar, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). Cumhuriyetin erken döneminde Ula Arastasında orada bulunan dükkânların çay ve kahve ihtiyacını karşılamak ve esnafın zaman zaman dinlenip sohbet edebileceği kahvehaneler vardı. Bu kahvehanelerden en bilineni ve 1970'li yıllara kadar faaliyet gösteren Civelekin Kahvehanesi ile Hacı Yusuf'un Kahvehanesi idi (Sadi Dündar, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme). Yine aynı yıllarda Ula Arastasında manavlar da vardı. Bu manavlar özellikle Köyceğiz, Ortaca, Dalaman ve Fethiye'den mevsimine göre sebze ve meyve getirerek oradaki esnafın ihtiyaçlarını karşılıyordu. Bunlardan en önemlisi Köyceğizlinin Manavı idi (Sadi Dündar, 20 Temmuz 2020, kişisel görüşme).

I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Menteşe Bölgesi'nde ve dolayısıyla Ula Kasabası'nda da ipekböcekçiliği geliştirmek için bazı çabalar oldu. Bu bağlamda Bursa'dan getirilen dut fidanları halka dağıtıldı. Ancak bu fidanların gelişmemesi nedeniyle bölgede dutçuluk ve dolayısıyla ipekböcekçiliği gelişmedi. Ancak 1915 yılında Muğla'da kurulan dut fidanlığı ve buradan yetiştirilen fidanların Muğla ve Ula halkına dağıtılması ile özellikle Muğla-Karabağlar, Yeşilyurt ve Ula Kasabası'nda ipekböcekçiliği gelişti ve buna bağlı olarak da ipekli dokumalar halkın önemli geçim kaynakları arasında yer aldı (Temel, 2008, s. 169). Cumhuriyetin ilanından sonra tüm Anadolu'da olduğu gibi Muğla ve Ula Kasabası'nda da ipekçilik ve dolayısıyla ipekli dokumacılık teşvik edildi. Bu bağlamda Muğla'da İl Teknik Ziraat Müdürlüğü tarafından evlerinin önüne dikmesi için vatandaşa dut fidanı dağıtıldı ve Muğla Halkevi'nde de İpekböcekçiliği Kursu açıldı. Bu kurslardan mezun olan kişiler ipek böcekliği ile ilgilenerek

ipekten en bilinen Bürümcek, Sadakor ve Yüzünakma türü dokumalar yaptılar (Akça, 2002, s. 175-176).

Cumhuriyetin ilanından sonra Ula Kasabası'nda yapılan ikinci dokuma türü de Ula Bezi denen dokuma idi. Bu dokumanın ipliği Aydın, İzmir gibi illerden getirilir ve halka dağıtılırdı. Uralı ev kadınları da evlerinde kurdukları tezgâhlarda bu iplikleri dokuyarak Ula Bezi denen kumaşı imal ederdi. Bu dokumalar ipekli dokumalara göre biraz daha ucuzdu (Akça, 2002, s. 178).

9. Üretim ve pazar

1916 yılında Gökabad (Gökova) Nahiyesi merkezi Ula Kasabası'nda petrolle çalışan 2 taşlı bir değirmen kurulmuş ise de gaz yokluğu nedeniyle bu çalıştırılmamıştı. Bu değirmenin sahibi Türk'tü (Temel, 2008, s. 172). Kasaba dâhilinde evlerde iptidai tezgâhlarda gömleklik bez dokunmaktaydı Tütün, kuş yemi, mısır ve buğday ekilmekteydi. Bunların halkın hizmetine sunmak için ise her cuma günü kasabada pazar kurulmaktaydı (Belediyeler, 1933, s. 76; Benedict, 1975, s. 45). 1935 yılı kayıtlarına göre ise kasabada yaşam fiyatları çok uygundu. İnsanların ihtiyacı olan yiyecek ve giyeceklerin birçoğu kasabada üretilerek pazara sunulmaktaydı. Kasabada her Cuma pazar kurulmaktaydı. Kasabada 2 un değirmeni, 6 fırın ve 20 mağaza mevcuttu (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 26). *Yeşil Ula Dokumacılar Küçük Sanat Kooperatifi*, bölgedeki dokumacılığın gelişmesini sağlamak için iplik ve benzeri maddeleri toptan ucuza temin ederek ortaklarına dağıtmak ve buna karşılık üretilen malları satmak için merkezi Muğla Vilayetinin merkez Kazasına bağlı Ula Kasabası olmak üzere 1942'de kuruldu. 6780 Türk lirası sermaye ile Ticaret Vekilliği'nin 27 Nisan 1942 tarihli ve 6/2897 sayılı tezkeresiyle gönderilen ilişik esas mukavelenamesi, İcra Vekilleri Heyetince 9 Mayıs 1942 tarihinde incelenerek, Ticaret Kanununun 479. Maddesi'ne tevfikan kuruldu (BCA, 30.18.1-2, 98.40.6). Bu kooperatif kurulduktan sonra Uralı dokumacılar Türkiye'nin değişik yerlerindeki iplik fabrikalarından iplik getirerek dağıttı ve böylece Ula'da dokumacılığın gelişmesine, Uralı ev kadınlarının ev ekonomisine katkı sağlamasına ve Ula dokumalarının bölge ve ülke genelinde tanınmasına vesile oldu (Akça, 2002, s. 199).

Sonuç

Ula, Anadolu'daki en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Ula tarih içinde Karyalıların, Mısırlıların, Perslerin, Spartalıların, Atinalıların, Büyük İskender'in, Romalıların, Bizanslıların ve son olarak da Türklerin hâkimiyetinde kalmıştır. Menteşe Bölgesi ve dolayısı ile Ula Anadolu'da ilk Türkleşen yerlerden birisidir. Milli Mücadele Dönemi'nde Ula'da bir Kuva-yı Milliye Komitesi kuruldu. Bu komitede başkanlık görevi alan Hamza Hayati Bey daha sonraki dönemde hem Ula Kuva-yı Milliye Komitesi'nde hem Menteşe Kuva-yı Milliye Komitesi'nde aktif görevler aldı ve hatta I. TBMM'de Menteşe Mebusu olarak da bulundu. Ayrıca Hamza Hayati Bey, Rodoslu Müslümanların kurduğu Cemiyet-i İslâmiyesi tarafından toplanan 2.000 lira yardımın Muğla Kuva-yı Milliyesi'ne ulaştırılmasına aracılık yaptı. Ula, Cumhuriyetin ilk yıllarında Muğla-Merkez İlçe'nin Gökabad (Ula) adında bir nahiyesi konumunda iken, 1954 yılında dönemin hükümeti tarafından bağımsız bir ilçe haline getirildi. Böyle hem Muğla İl'inin ilçe sayısı arttı, hem de Ula İlçesi'nin köy sayısı 10'dan 14'e çıktı. Ula'nın ilçe olması dolayısıyla İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, İlçe Tarım Müdürlüğü ve İlçe Orman Müdürlüğü gibi ilçe seviyesindeki devlet kurumları da kazaya geldi. Böylelikle yerleşim biriminin nüfusunda artma ve çeşitlenme meydana geldi. Ula Belediyesi, Anadolu'da kurulan en eski belediyelerden birisidir. Cumhuriyet Dönemi'nde 1923'ten 1955 yılına kadar bu ilçeyi CHP adayları yönetirken, 1955 yılı mahalli seçimlerini ilk defa farklı bir parti kazandı ve DP'li Belediye başkanı yönetmeye başladı.

Ula'da eğitim önemli konu idi. Cumhuriyet Dönemi'nde ilçede ilkokul ve ortaokul vardı. İlçe sakinleri ortaokulu bitiren çocuklarını ya Muğla'da ya da İzmir'de bir lise okuması

için çaba sarf ederlerdi. Ula halkının sağlık durumu genelde rakımından dolayı iyi idi. Ancak Ula'ya bağlı Gökova bölgesinde 1940 ve 1950'li yıllarda sıtma oldukça yaygındı. Bu nedenle bölgede özellikle DP sıtma ile çok mücadele etmek durumunda kaldı.

Ula ekonomisi genellikle tarım, hayvancılık ve kol gücüne dayanan küçük sanayi kollarına dayanıyordu. Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Ula'da kol gücüyle iş yapan ve Ahilik geleneğini devam ettiren bir Arasta çarşısı vardı. Bu çarşıda kunduracısından, kalaycısına, terzisinden semercisine kadar değişik esnaf kolları faaliyet gösteriyordu. Ancak 1950'lerden sonra Türkiye'de ithalat ve ihracatın yaygınlaşması ve buna bağlı olarak daha kaliteli ve daha ucuz mamulün ülkemize gelmesiyle Ula'da da kol gücüne dayanan sanayi zayıflamaya başladı. Böylece ilçede Ahilik geleneği de yok olmaya başladı.

Kaynakça

- Akça, B. (2002). *Sosyal-siyasal ve ekonomik yönüyle Muğla (1923-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Akça, G. (2003). Ahilik geleneği ve günümüz Fethiye esnafı (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aker, Ş. (1937). *İstiklal Harbi'nde Aydın milli cidali ve 57. Tümen*. İstanbul: Askeri Matbaa.
- Akkoyun, T. (1993). Milli Mücadele'de Nazilli kongreleri ve Nazilli heyet-i milliyesi. *Türk Yurdu*, 13(72), 34-39.
- Albayrak, M. (1998). *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Anadolu gazetesi, 19 Ekim 1930.
- Artukmaç, S. (1960). Bizde vilayet idaresinin tarihçesi. *İller ve Belediyeler Dergisi*, 16(176), 53-57.
- 1326 (1908). Aydın Vilayet Salnamesi. İzmir Vilayet Matbaası, İzmir, 1910.
- Aydın, S. (1990). *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye harekât*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Bean, G. E. (1987). *Karia* (B. Akgüç, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Belediyeler Dergisi. (Kasım 1939), Yıl. 5, S. 51, İstanbul.
- Belediyelerimizin Alfabetik ve İdari Taksimatı İtibariyle Nüfus Bütçeleri. (1953), Ankara. T.C. Dâhiliye Vekâleti Mahalli İdareler Umum Müdürlüğü. (1933). Belediyeler. İstanbul: Holivut Matbaası.
- Belediyelerimiz. (1956). Ankara: İller Bankası Neşriyatı.
- Belediyeler Dergisi. (Ağustos 1935). Yıl. 1, S. 3, İstanbul.
- Benedict, P. (1975). Küçük bir Anadolu kasabasının ekonomik fonksiyonlarında değişme (1947-1967) (K. Sungur, Çev.). *Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Dergisi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Belge No:30.18.1-2, 98.40.6.
- Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi. Belge No: MF. MKT 611-40.
- Cumhuriyetin 15. Yılında Muğla. (1938). İzmir: Marifet Basımevi.
- Çelebi, E. (1985). *Tam metin seyahatname*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Çelebi, M. (Mart 1993). Milli Mücadelede İtalyan İşgalleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (26), 395-416.
- Demircioğlu, İ. Doğum Yeri: Ula, Doğum Tarihi: 1928, Eğitimi: Üniversitesi, Mesleği: Doktor (Kaynak Kişi).
- Dündar, S. Doğum Yeri: Ula, Doğum Tarihi: 1934, Eğitimi: Lise, Mesleği: Sağlık Memuru, (Kaynak Kişi)
- Ekinci, Y. (1990). *Ahilik ve meslek eğitimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Eroğlu, Z. (1939). *Muğla tarihi*. İzmir: Marifet Basımevi.

- Gökbel, A. (1964). *Milli Mücadelede Aydın*. Aydın: Çoşkun Matbaası.
- G. Göker & M. Göker. (1970). *Muğla ve ilçeleri*. İzmir: Şahsi Yayınlar.
- İller ve Belediyeler Dergisi. (Mart 1955), Yıl.10, S. 113.
- Muğla. 28 Şubat 1953, 10 Mart 1953, 22 Mart 1957, 30 Ocak 1957, 28 Mart 1958, 10 Mayıs 1960, 16 Mayıs 1960.
- Muğla'da Halk. 7 Nisan 1931, 5 Mayıs 1931, 19 Ağustos 1939, 6 Nisan 1940, 24 Ağustos 1940, 1 Mart 1941, 6 Eylül 1950, 21 Kasım 1955.
- Muğla İl Yıllığı. 1973, (1973). İzmir: Ticaret Matbaacılık.
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1954). C. 29-1, Devre. IX, İçtima. 4, Ankara: TBMM Matbaası.
- Tortop, N. (1991). *Mahalli idareler*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Türkiye'nin sıhhi- içtimaı coğrafyası Muğla (Menteşe) Sancağı, Hazırlayanlar: (2012), Bayram Akça-Erdoğan Keleş, Muğla: Melsa.
- Selek, S. (1973). *Anadolu ihtilali*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- T.C. Nafia Vekaleti. (1928). *Son teşkilatı mülkiyede köylerimizin adları*. İstanbul: Hilal Matbaası.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1922). *Şehir ve kasabaların harp belgeleri, bombardıman, işgal ve kurtuluş tarihleri (1911-1922)*. Ankara: Genelkurmay Matbaası.
- Şenkal, N. Doğum Yeri: Ula, Doğum Tarihi: 1952, Eğitimi: Üniversitesi, Mesleği: Maliyeci, (Kaynak Kişi).
- Temel, M. (Güz 2008). I. Dünya Savaşı yıllarında Muğla'daki ekonomik kalkınma faaliyetleri. *Muğla Üniversitesi SOBE Dergisi (İLKE)*, 21, 163-180.
- Türkeş, Ü. (1973). *Kurtuluş Savaşı'nda Muğla*. İstanbul: Karaca Ofset.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 20 Ekim 1935 genel nüfus sayımı. (1937). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 21 Ekim 1945 genel nüfus sayımı, (1949). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 21 Ekim 1955 genel nüfus sayımı, (1961). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 23 Ekim 1960 genel nüfus sayımı, (1963). Ankara.
- Umar, B. (1993). *Türkiye'de tarihsel adlar*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Uykucu, E. (1983). *Muğla tarihi*. İstanbul: Gümüş Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1999). *Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Witteck, P. (1999). *Menteşe beyliği* (O. Ş. Gökyay, Çev.). Ankara: TTK Yayınları.